

Oblíbené edukační činnosti dětí v mateřské škole

Eva Bačová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva Bačová**
Osobní číslo: **H12371**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Oblíbené edukační činnosti dětí v mateřské škole**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury týkající se edukačních činností dětí v mateřské škole.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z problematiky osobnosti dítěte předškolního věku a jeho působení v mateřské škole.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím interview s dětmi a analýzy dětské kresby.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-807-3676-278.

SVOBODOVÁ, Eva. Obsah a formy předškolního vzdělávání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 978-80-7040-940-4.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě v předškolním období. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN 80-204-1187-9.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Jana Majerčíková, PhD.

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

22. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 22. ledna 2015

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24.2.2015

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na oblíbené edukační činnosti dětí v mateřské škole. Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou dvě kapitoly, přičemž první kapitola pojednává o mateřské škole a o charakteristice vývoje předškolního dítěte. Druhá kapitola se věnuje nabídce edukačních činností v mateřské škole.

Praktická část popisuje kvalitativně orientovaný výzkum, který je zaměřen na zjištění oblíbených edukačních činností dětí v mateřské škole.

Klíčová slova: edukační činnost, dítě předškolního věku, preference

ABSTRACT

Bachelor thesis is focused on favorite educational activities of children in nursery school. The thesis is divided into theoretical and practical part. In the theoretical part you can find two chapters, the first chapter explains the nursery school and describes the characteristic of development of preschool children. The second chapter describes an overview of educational activities in nursery school.

The practical part describes qualitatively oriented research that is focused on finding favorite educational activities of children in nursery school.

Keywords: educational activity, preschool child, preference

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce doc. PaedDr. Janě Majerčíkové, PhD. za odborné vedení, cenné rady a připomínky. Také bych ráda poděkovala učitelům a dětem z mateřské školy, kteří byli ochotni se mnou spolupracovat. Velký dík patří také mé rodině a mému příteli za velkou podporu při celém studiu a vypracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Eva Bačová

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 EDUKAČNÍ ČINNOST DÍTĚTE V MATEŘSKÉ ŠKOLE	11
1.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA	11
1.1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku.....	11
1.2 EDUKAČNÍ ČINNOST	15
1.3 OBLÍBENÁ EDUKAČNÍ ČINNOST	16
2 EDUKAČNÍ ČINNOSTI V RVP PV	18
II PRAKTICKÁ ČÁST	23
3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU.....	24
3.1 VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY	24
3.2 VÝZKUMNÝ VZOREK	24
3.3 VÝZKUMNÉ METODY	26
4 INTERPRETACE ZÍSKANÝ DAT.....	27
4.1 OBLÍBENÉ EDUKAČNÍ ČINNOSTI.....	27
4.2 DŮVODY DĚTÍ PRO UPŘEDNOSTŇOVÁNÍ EDUKAČNÍCH ČINNOSTÍ	34
4.3 NABÍDKA EDUKAČNÍCH ČINNOSTÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	35
4.4 NEOBLÍBENÉ EDUKAČNÍ ČINNOSTI	36
5 ZÁVĚRY VÝZKUMU	38
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	42
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	45
SEZNAM PŘÍLOH.....	46

ÚVOD

Děti nejčastěji ve věku od 3 do 6 (7) let ve většině případů navštěvují mateřskou školu. V každé třídě v mateřské škole na děti čekají dvě paní učitelky, které si pro ně chystají různé edukační činnosti. Učitelé mají při přípravě edukačních činností velké možnosti, ale vždy při ní musí respektovat individuální a věkové zvláštnosti dětí. Mohou se nechat inspirovat různými publikacemi nebo i obrovským množstvím internetových stránek, které jsou přímo zaměřeny na předškolní vývoj dítěte. Ale vždy záleží na učiteli, jak moc chce zaujmout děti ve své třídě. Při plánování různých edukačních činností učitelé musí vycházet z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. V návaznosti na tento program učitelé zpracovávají školní a třídní vzdělávací programy, které obsahují konkretizovanou nabídku edukačních činností.

V bakalářské práci jsem se zaměřila na oblíbené edukační činnosti dětí v mateřské škole. V mateřské škole se tedy během dne uskutečňují nejrůznější edukační činnosti. A proto mě zajímalo, jaké edukační činnosti děti preferují v mateřské škole. A také je velice důležité, aby i učitelka v mateřské škole věděla, z jakého důvodu zmíněné edukační činnosti děti upřednostňují.

Za cíle celé práce jsem si stanovila: zpracovat teoretická východiska edukačních činností, představit nabídku edukačních činností v mateřské škole, odhalit a popsat, jaké edukační činnosti děti upřednostňují v mateřské škole.

Bakalářská práce je členěna na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozdělena do dvou kapitol. První kapitola se zabývá mateřskou školou, charakteristikou vývoje dítěte předškolního věku a pojmem oblíbené edukační činnosti. Druhá kapitola obsahuje nabídku edukačních činností v mateřské škole, při které jsem vycházela zejména z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. V praktické části je předloženo výzkumné šetření, které je zaměřeno na zjišťování oblíbených edukačních činností dětí v mateřské škole a to i z pohledu učitelů mateřských škol. Jako výzkumné metody jsem využila analýzu dětské kresby a polostrukturované interview s učiteli mateřských škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 EDUKAČNÍ ČINNOST DÍTĚTE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

V této kapitole se budu věnovat mateřské škole a charakteristice dítěte z hlediska jeho vývoje s akcentem na edukační činnosti v mateřské škole.

1.1 Mateřská škola

Mateřská škola je předškolní zařízení, které navštěvují děti nejčastěji od 3 do 6-7 let. Hlavním úkolem mateřské školy je snažit se vytvořit nejlepší podmínky pro přirozený osobnostní rozvoj, spokojený život a vzdělávání pro každé dítě, které do této instituce dochází. Je nutné zaměřit se na všechny oblasti (motorickou, kognitivní, emoční, etickou a sociální) tak, aby byl zajištěn rozvoj osobnosti dítě předškolního věku v celé jeho šíři. Jednotlivé oblasti se prolínají a nelze je od sebe rozdělit (Šikulová, 2005, s. 58).

V mateřské škole se pracuje podle kurikulárních dokumentů. Kurikulární dokumenty existují ve dvou úrovních, státní a školní. Státní úroveň zahrnuje Bílou knihu a Rámcově vzdělávací programy. Školní úroveň představuje školní vzdělávací program, který si každá škola zpracovává samostatně a který zároveň vychází z výše uvedených dokumentů. V mateřských školách se pracuje podle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, který byl vydán Výzkumným pedagogickým ústavem v roce 2004.

1.1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Předškolní období bývá nejčastěji vymežováno od 3 do 6-7. Ukončení tohoto období není dáno pouze fyzickým věkem, ale hlavně sociálně, tím se myslí nástup do základní školy. Předškolní věk je také nazýván jako období iniciativy, kdy dítě cítí potřebu něco zvládnout, utvořit a prokázat tak i své kvality (Vágnerová, 2012, s. 177).

Dítě v tomto období má velký zájem o to, aby bylo ve společnosti jiných dětí a dospělých. Na základě předchozího období je schopné strávit čas i někde jinde než doma, třeba v mateřské škole. Ve své rodině i kolektivních zařízeních dítě začíná chápat své stálé místo, což velice zvládá jeho sociabilitu (Machová, 2008, s. 208).

V tomto vývojovém období mají děti většinou hodně energie, jsou zvědavé a nadšené. Dítěti předškolního věku se značně rozšiřuje slovní zásoba, dochází k rozvoji intelektu, což znamená, že je dítě schopné lépe se vyjadřovat a zvládá lépe řešit problémy (Allen, Marrotz, 2005, s. 99).

Dalším typickým znakem tohoto období je hra. Je to činnost, která zde převažuje. Dítě při ní využívá různé materiály, hračky nebo si hraje s kamarády. Objevují se zde nejrůznější hry. Dítě se prostřednictvím hry učí a rozvíjí.

Hra souvisí s učením a má velmi pozitivní efekt na celou osobnost dítěte. Emoční a kognitivní vývoj je s hrou blízce propojený. Všechny děti mají právo hrát si bez ohledu na jejich individuální nebo zvláštní potřeby, zdravotní postižení, jazyk, kulturu, sociální prostředí nebo pohlaví (Moyses, 2013, s. 2-5).

Motorický vývoj

Co se týče pohybové koordinace, tak se rozvíjí a postupně se zdokonaluje. Jednotlivé pohyby se stávají přesnějšími a plynulejšími. Dítě je schopné při společných činnostech s dospělými pozorovat a následně potom dokáže napodobovat sportovní aktivity. Jedná se o ideální čas pro zahájení nejrůznějších sportů (jízda na kole, plavání). Koordinace pohybu se také odráží ve schopnostech sebeobsluhy (dítě si umí zavázat tkaničky, samo se obléká a svléká, nebo si po sobě uklízí). Jemná motorika se dále vyvíjí, ale je vymezována osifikací ruky, což znamená, že se mění chrupavka v kost. Dítě při hře využívá různý materiál jako je plastelína, knoflíky, látka. Během čtvrtého roku dochází k vyhraněnosti laterality (Mertin, Gillernová, 2010, s. 13-14).

Kresba dítěte se zdokonaluje a vylepšuje. Kresba lidské postavy se vyvíjí od hlavo-nožce a postupem času se stává lepší a lepší, kdy dítě začíná kreslit jednotlivé části těla na správném místě. Dítě při kresbě lidské postavy začíná přikreslovat i detaily (knoflíky na košili).

Vývoj řeči

Řeč dítěte se také zlepšuje. Je odstraněna počáteční patlavost, které je zřejmá u některých dětí mladšího předškolního věku. Tříleté dítě je schopné říct jednoduchou básničku nebo zpívat kratší písničku, nebo dokáže pojmenovat základní barvy. Získává stále více poznatků nejen o sobě, ale i o různých lidech nebo o světě. Během pátého roku dítě využívá řeč k tomu, aby regulovalo své chování. Jestliže mu v tomto období sdělíme nějaký pokyn, tak své chování bude řídit podle vnitřní řeči. Daný pokyn už neopakuje nahlas, ale udělá ho nebo neudělá kvůli tomu, že si ho ohodnotí sám ve svém vnitřním světě a dle toho

se bude chovat. Během posledního roku v předškolním období je dítě schopné popisovat pokyn, tím se myslí, že dokáže říct, co si musí vzít, když by šel třeba na nákup (Špaňhelová, 2014, s. 10).

Kognitivní vývoj

Vývoj inteligence čtyřletého dítěte postupně přechází z úrovně předpojmového, symbolického myšlení na další úroveň názorného, intuitivního myšlení, které je charakteristické pro předoperační stádium. Myšlení dítěte v této fázi zatím nedodrhuje zákony logiky, to znamená, že jeho myšlení není přesné a je omezené. Jedná se o období, kdy myšlení dítěte je vázáno na vnímané nebo představované. Dítě se věnuje tomu, co vidělo nebo vidí, ale není schopné si to rozčlenit. Předškolní dítě je pořád egocentrické, což způsobuje, že není schopné rozlišit mezi psychologickou realitou dítěte a objektivním reálným světem. Dítě žije ve svém vlastním světě představ a myšlenek a má velký problém se na to podívat z pozice jiného člověka. Má pocit, že všichni kolem něho sdílejí právě ten jeho úhel nahlížení (Mertin, Gillernová, 2010, s. 15).

K dalším znakům myšlení tohoto období patří antropomorfismus, kdy dítě přisuzuje vlastnosti živých tvorů i neživým věcem. Prezentismus znamená porozumění všemu ve vztahu k přítomnosti. A fantazijní přístup, kdy působení fantazie převažuje nad respektováním logických skutečností (Mertin, Gillernová, 2010, s. 16).

Šulová (2004, s. 68) uvádí, že vnímání je globální, kdy dítě vnímá celek jako soubor jednotlivostí, kde nedokáže rozpoznat základní souvislosti. Velice často dochází k tomu, že se dítě nechá upoutat nějakým výrazným znakem, obzvláště tehdy, když má nějaký vztah k jeho potřebě či zájmu. Dále dochází k rozvoji zrakové a sluchové diferenciaci, která je potřebná pro budoucí proces analýzy a syntézy při psaní a čtení. Vnímání prostoru je nepřesné i přes to, že se dítě dokáže orientovat v nejbližším okolí svého domova. Vnímání časových úseků je také nepřesné. Dítě je schopné posoudit čas pouze ve vztahu k určité činnosti.

Paměť u dětí předškolního věku je hlavně bezděčná. V pátém roce života se začíná vyvíjet záměrná paměť. Převládá paměť mechanická, kdy její kapacita spolu s aktivitou a zvědavostí tohoto věku vytváří slušný základ pro snadné přijímání informací. Je to dobrá doba pro zahájení výuky cizích jazyků, ale s používáním metod, které jsou vhodné pro předškolní věk. Převažuje paměť konkrétní. Dítě si jednodušeji zapamatuje konkrétní

událost než slovní popis. Jedná se o paměť krátkodobou, ačkoliv se mezi pátým a šestým rokem objevuje paměť dlouhodobá. I v předešlých letech si dítě dokázalo dlouhodobě zapamatovat zejména emociálně zbarvené situace (Šulová, 2004, s. 68).

Představy jsou velice barvitě a bohaté. Objevují se jisté mezery mezi vnímanými jevy nebo detaily a jsou doplňovány dětskou konfabulací. Jedná se o smyšlenky, o kterých si děti myslí, že jsou skutečně pravdivé. Není dobré je trestat v této době za lži, protože pro ně není jednoduché rozlišit realitu od konfabulace. Představy jsou pro předškoláka nezbytné, je zde nepostradatelná činnost v představách, ve kterých si dítě adaptuje někdy náročně přijatelnou nebo pochopitelnou realitu (Šulová, 2004, s. 70).

Emoční vývoj

Emoční prožívání je stabilnější a vyrovnanější než v batolecím věku. V tomto věku jsou děti velmi často pozitivně naladěny a dochází k poklesům negativních reakcí. Emoce jsou intenzivní a velice lehce se mění jedna v druhou. Může to být střídání pláče a smíchu. Převažují zde prožitky, které jsou vázány na aktuální situaci, také mohou být někdy spojeny s momentálním uspokojením nebo neuspokojením (Vágnerová, 2012, s. 218).

Dochází k rozvoji emoční paměti, dítě si je schopné vybavit si své předešlé pocity. Změna emočního prožívání je závislá na úrovni uvažování, ale i na dosažení větší zralosti CNS. Také dochází k rozvoji emoční inteligence. Děti začínají lépe rozumět svým pocitům a pocitům druhých lidí, jsou schopné částečně ovládat své emoční projevy a oddálit uspokojení, jestliže se to projeví jako nutné (Vágnerová, 2012, s. 218-219).

Hlavním zdrojem emociálních zážitků dítěte je konkrétní činnost. U dítěte dochází k rozvoji smyslu pro humor, dítě se raduje ze spontánní činnosti. Zlost a vztek se projevují třeba při neúspěšné činnosti. Okolo čtvrtého roku se ještě objevuje strach z neznámého prostředí a z cizích lidí, který pozvolna ustupuje. U staršího předškoláka se mohou projevovat obavy z nereálných fantastických tvorů. Z vyšších citů se rozvíjí city estetické, etické, intelektuální a sociální. Estetické city vnímají krásno (rozvíjí se při výtvarných činnostech, při vnímání hudby nebo pohádky). Ve spojitosti s tímto začíná rozumět tomu, co je špatné a co dobré, uvědomuje si, co smí a co nesmí, dochází k rozvoji etického cítění. Intelektuální city, také nazývány jako poznávací city, které vyvolávají kladné emoce, se mohou projevovat radostí z poznávání nebo při získávání nových zkušeností. Sociální city se rozvíjí ve dvou směrech, a to ve vztahu k vrstevníkům a ve vztahu k dospělým. Zpočátku

převažují vztahy k dospělým jako láska k rodičům. Ve vztazích mezi vrstevníky dochází ke změně, zvyšuje se potřeba těchto kontaktů, u dítěte se projevuje potřeba partnera při hře. Dítě si utváří vztah k sobě samému (sebecit), který je u dítěte předškolního věku motivovaný egocentrismem (Šimíčková-Čížková a kol., 2008, s. 71).

1.2 Edukační činnost

V posledních letech se začal používat termín edukace, která je také nazývána jako edukační proces. Tento pojem zahrnuje výchovu i vzdělávání, a nepožaduje jejich neustálé a jen teoretické rozlišování. Edukace tedy nahrazuje předešlý termín výchovně-vzdělávací proces, ve kterém je spojitost výchovy a vzdělávání vystihnuta (Průcha, 2013, s. 66).

Edukační činnost lze přeložit jako výchovně-vzdělávací činnost, kdy „*výchova je definována jako záměrné, cílevědomé a všestranné působení za účelem utváření tělesných či duševních vlastností jednice, zpravidla v souladu se zaměřením a tradicemi dané společnosti.*“ (Kohout, 2007, s. 21) A „*vzdělávání je proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností, rozvoje rozumové stránky osobnosti, jejího myšlení a paměti.*“ (Kantorová, Grecmanová, 2008, s. 89)

V běžném jazyce ale v nejrůznějších vědních oborech mimo psychologii se používá slova činnost ve velice širokém významu. Jako třeba činnost motoru, činnost svalů nebo nervové buňky. Jedná se o procesy nejrůznějšího druhu. Psychologický pojem činnosti je daleko užší. Hlavními druhy činnosti v psychologickém smyslu je hra, učení, práce a činnost ve volném čase (zájmová, odpočinek). Z toho je tedy jasné, že činnost je víc než jednotlivé fyziologické procesy nebo i jejich soubor. A činnost je také více než vnější chování a než vnitřní prožívání. Činnost obsahuje chování a prožívání v jejich jednotě (Čáp, 2007, s. 72).

Edukační činnost lze chápat jako záměrný, cílevědomý proces, při kterém dochází k získávání a rozvíjení vědomostí, dovedností a může dále docházet k rozvoji paměti, myšlení a osobnosti člověka.

V mateřské škole se snaží učitelé připravovat edukační činnosti v rámci her a to proto, že (Podhájecká, 2011, s. 205):

- hra jako edukační činnost je průřezová a všude přítomná aktivita,
- má činnostní charakter (hra je totiž činnost, proces), aktivní účastníky, kterými jsou samostatné děti,
- je systémově připravená, vedená, koordinovaná, dokáže posunout obsah vykonávané činnosti do efektivity edukační roviny.

Průcha (2013, s. 67-68.) uvádí k pojmu edukace další doplňující termíny, kterými jsou edukant, edukátor a edukační konstrukty. Edukant (žák v předškolním nebo školním věku, učeň, dítě, které poučuje rodič) obecně znamená jakýkoliv subjekt učení. Edukátor (učitel, lektor, trenér vychovatel) označuje jakéhokoliv aktéra vyučování nebo jiné záměrné edukační činnosti. Edukační konstrukty jsou teorie, plány, zákony, předpisy a další teoretické výtvořiny, které popisují, předepisují, hodnotí nebo ovlivňují reálné edukační procesy. Mezi ně zařazujeme učební osnovy vyučovacích předmětů, školní vysvědčení a certifikáty, učební plány škol, standardy a normy vzdělávání, školní učebnice, knižní monografie, články v pedagogických časopisech.

1.3 Oblíbená edukační činnost

V mateřské škole se můžeme setkat s různými edukačními činnostmi, které probíhají během celého dne v mateřské škole. Je to proto, že dítě v mateřské škole se neustále učí. Je důležité, abych ujasnila pojem oblíbené edukační činnosti v mateřské škole. Hartl, Hartlová (2010, s. 439) definují „*preferenci jako sklon k určitému přednostnímu výběru z možností, nejčastěji u hodnot, zájmů a činností.*“ Proto je možné chápat oblíbené edukační činnosti jako činnosti, které jsou preferovány před jinými edukačními činnostmi.

Činnosti, které děti vykonávají a hry, které hrají, jsou motivovány situačními podmínkami (Malone, Tranter, 2003 in Havigerová, 2013, s. 71). Děti zajímá zejména to, co je obklopuje. Pokud třeba mají doma psa nebo miminko, je velice pravděpodobné, že se tato skutečnost stane na nějaký čas hlavním předmětem zájmu. Interpretace, která vychází z teorie sociálního konstruktivismu (Bandura, 1986 in Havigerová, 2013, s. 71), klade důraz na roli sociálních okolností. Sociální okolí dovede dítě záměrně motivovat k zájmu o dané téma nebo typ činnosti, například volbou nabízených podnětů (třeba když dítěti

rodiče kupují knihu o hvězdách, nebo když s ním jdou do planetária, objevuje se zde velká pravděpodobnost, že tyto podněty a zkušenosti zvýší zájem dítěte o astronomii nebo o Slunce) (Havigerová, 2013, s. 71).

Děti tráví spoustu času v péči svých rodičů a příbuzných, kteří rozhodují o tom, co má dítě číst, jíst, slyšet nebo čeho si má třeba všimnout. Tato skutečnost velice ovlivňuje volby dítěte a také vysvětluje těsnou návaznost mezi dětmi a rodiči v mnoha postojích a volbách (Becker, 1997, s. 173-174).

Medison a další autoři tvrdí (Becker, 1997, s. 178), že *„preference se vytvářejí nejen tím, co člověk v minulosti dělal, co dělali jeho rodiče, ani tím, co dělají jeho vrstevníci, ale také chování minulých generací.“*

Oblíbené edukační činnosti jsou tedy činnosti, kterým děti dávají přednost před jinými. Činnosti, které děti dělají, jsou často vázány na aktuální situaci nebo jsou ovlivněny rodinou.

2 EDUKAČNÍ ČINNOSTI V RVP PV

Edukační činnosti nabízené v mateřské škole jsou ukotveny v Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. V tomto dokumentu se nachází 5 vzdělávacích oblastí: Dítě a jeho tělo – biologická oblast, Dítě a jeho psychika – psychologická oblast, Dítě a ten druhý – interpersonální oblast, Dítě a společnost – sociálně-kulturní oblast, Děti a svět – environmetální oblast. V každé z těchto oblastí se nachází podkapitola vzdělávací nabídka. Podle mého názoru tato nabídka představuje přehled edukačních činností v mateřské škole, které může pedagog dětem nabídnout.

I. Dítě a jeho tělo

Tato oblast obsahuje cíle, které směřují do biologické úrovně, a které by měly v širším slova smyslu uspokojovat potřeby v oblasti fyziologického rozvoje organismu dítěte a taky by měly naplňovat potřebu pohybu a aktivity, směřovat ke správnému vývoji pohybových a tělesných funkcí, motorickým a sebeobslužným dovednostem, zdatnosti a koordinaci (Kotátková, 2014, s. 161).

Do této vzdělávací nabídky patří lokomoční pohybové činnosti jako je chůze, běh, poskoky, lezení a také nelokomoční činnosti, tím se myslí změny poloh a pohybů na místě a dále pohybové aktivity jako např. míčové hry. V oblasti jsou zařazeny i nejrůznější smyslové, psychomotorické, hudební, hudebně pohybové hry, relaxační, odpočinkové aktivity, grafické, konstruktivní, manipulační činnosti a jednoduché úkony s pomůckami nebo materiálem. V této oblasti najdeme také činnosti, které jsou zaměřeny na poznání lidského těla a jeho částí nebo na prevenci úrazů, nemocí a ochranu zdraví a na utváření zdravých životních návyků. Oblast uzavírají sebeobslužné a pracovní činnosti, což je třeba osobní hygiena, oblékání nebo úklid (RVP PV, 2004, s. 16- 17).

II. Dítě a jeho psychika

Tato vzdělávací oblast se zaměřuje svými cíli na oblast psychologickou, na podporu nevyšší možné míry rozvoje všech psychických funkcí – vnímání, soustředění, city, vůle, učení, tvořivost, myšlení a paměť. Jsou zde obsaženy další tři podoblasti: jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace a sebepojetí, city a vůle (Kotátková, 2014, s. 163).

První podoblastí je tedy Jazyk a řeč. Ve vzdělávací nabídce jsou začleněny hry a aktivity, které jsou zaměřeny na poznávání zvuků, používání gest, a které děti seznamují se sdělovacími prostředky – noviny, knihy, audiovizuální technika. Spadají sem společné rozhovory, diskuse nebo skupinové konverzace, které se mohou týkat vyprávění zážitků dle skutečnosti nebo na základě obrázkového materiálu. Součástí této vzdělávací nabídky je četba a prohlížení knih, dramatizace, recitace nebo zpěv, ale také poslouchání čtených nebo vyprávěných pohádek a sledování divadelních a filmových pohádek nebo příběhů. Tato podoblast se zaměřuje i na grafickou nápodobu symbolů, tvarů, čísel a písmen. V poslední řadě jsou zde řazeny slovní hádanky, hry se slovy, se zaměřením na sluch, rytmus nebo řečové a artikulační hry (RVP PV, 2004, s. 19).

Vzdělávací nabídka druhé podoblasti Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace je tvořena aktivitami a hrami, které jsou zaměřené na procvičování různých forem paměti, které podporují tvořivost, fantazii a představivost (kognitivní, výtvarné, hudební, taneční nebo dramatické činnosti a další). Dále jsou zde zařazeny smyslové hry a různé aktivity na rozvíjení a cvičení postřehu i vnímání, a praktické úkony, které procvičují orientaci v prostoru a rovině. Součástí této oblasti jsou námětové aktivity, spontánní hra a různé experimenty s materiálem a předměty. V mateřské škole se nabízí přímé pozorování kulturních, přírodních a technických jevů v okolí dítěte, následný rozhovor o výsledcích pozorování a záměrné pozorování běžných předmětů a objektů, rozpoznávání a pojmenování jejich vlastností (barva, tvar, materiál). Tato podoblast je široká a obsahuje aktivity, které jsou zaměřené na utváření pojmů a osvojování poznatků (odpovědi na otázky, práce s knihou), na seznamování se základními číselnými a matematickými pojmy a jejich symbolikou, také jejich smysluplnou aplikaci v praxi a činnosti, které jsou zaměřené na poznání jednoduchých obrazně znakových systémů (písmena, číslice, značky). Náleží sem také manipulace s předměty, která je motivovaná a prozkoumávání jejich vlastností a konkrétní operace s materiálem např. třídění, porovnávání, odhad. Jsou zde obsaženy i činnosti, které dokáží dítě zasvětit do časových pojmů a vztahů, které souvisejí s denním řádem, proměnami a vývojem, a které přibližují dítěti přirozené časové a logické posloupnosti dějů, událostí (RVP PV, 2004, s. 20-21).

Třetí podoblastí je Sebepojetí, city, vůle, kde ve vzdělávací nabídce jsou obsaženy aktivity, které zajišťují radost a spokojenost dítěte, a které jsou přiměřené schopnostem a síle dítěte a úkoly s výsledkem, ve kterých může být dítě úspěšné. Další činnosti, které jsou tady zařazeny, jsou zaměřené na poznávání vlastností lidí a to záměrným pozorováním,

čím se lidé od sebe vzájemně liší. Součástí této podoblasti jsou spontánní hry, dramatické činnosti, hry na téma rodiny, pro rozvíjení vůle, sebeovládání, tvůrčí a estetické aktivity – výtvarné, literární, hudební a jiné. Mezi další edukační činnosti patří aktivity, které jsou různě zaměřené a vyžadují samostatné vystupování, vyjadřování, sebehodnocení, rozhodování a obhajobu vlastních názorů. Poslední část je tvořena cvičením organizačních dovedností a v projevování citů (zejména kladných), v sebekontrolě, v sebeovládání (zvláště emocí záporných), výlety do okolí a aktivity, které vedou dítě k identifikaci sebe sama a k rozlišení od ostatních (RVP PV, 2004, s. 22-23).

III. Dítě a ten druhý

Tato oblast je zaměřena na podporu vytváření vztahů dítěte k druhému dítěti nebo dospělému člověku, kultivaci, posilování a zlepšování jejich vzájemné komunikace a zajišťování pohody těchto vztahů (Dvořáková, 2009, s. 23).

Vzdělávací nabídka této oblasti je tvořena četbou, vyprávěním a posloucháním pohádek a různých příběhů, které mají estetický obsah a ponaučení. Dále přináší nejrůznější hry, kooperativní aktivity ve dvojicích, skupinách a situace, kde se dítě může naučit chránit soukromí a bezpečí nejen svoje, ale i jiných lidí. Společenské a interaktivní hry, dramatické činnosti, hraní rolí, hudební a hudebně pohybové hry jsou také součástí této vzdělávací nabídky. Další aktivity, které jsou tady obsaženy, jsou zaměřené na poznávání sociálního prostředí, ve kterém děti žijí, a které děti směřují k ohleduplnosti k jinému člověku, k ochotě dělit se s ním, půjčovat hračku, pomoci mu, k porozumění pravidlům vzájemného soužití a chování. Nakonec jsou zde zařazeny verbální a neverbální komunikační činnosti dítěte s jinými lidmi, které podporují uvědomování si vztahů mezi lidmi a sblížování dětí (RVP PV, 2004, s. 24-25).

IV. Dítě a společnost

Směřuje práci učitele do oblasti sociálně kulturní, s cílem poznávat život lidí ve společnosti s danými pravidly soužití a utvářet hodnoty v kultuře a umění. Napomáhá nalézat dítěti své místo ve společnosti, postupy, jak se aktivně podílet na utváření pohody ve svém sociálním prostředí, získávat potřebné sociokulturní návyky a orientovat se v tradicích společnosti (Kořátková, 2014, s. 170).

Ve vzdělávací nabídce jsou zařazeny činnosti, které dítěti přiblíží kulturní svět a umění – hudební, výtvarné, dramatické sportovní činnosti, návštěvy výstav, divadel, kin. Součástí této oblasti jsou činnosti, které jsou vhodné pro přirozenou adaptaci dítěte v mateřské škole, a jsou zaměřené na připravování a následné realizování společenských zábav a slavností – sportovní akce, oslavy a výročí. Nabídka je dále tvořena hrami a aktivitami, které uvádějí dítě do lidského světa a to za používání praktických ukázek z okolí a tematických her, které dítě seznamují s různými povoláními. Potom jsou zde obsaženy společenské hry a skupinové činnosti, které umožňují dítěti podílet se na jejich průběhu a výsledcích, hry a praktické činnosti, které jsou zaměřené na rozpoznávání různých společenských rolí, osvojování si rolí, do kterých se dítě přirozeně dostává. Jsou zde zařazeny i tvořivé aktivity slovesné, dramatické, výtvarné, hudební a jiné, které podněcují nápaditost a tvořivost dítěte, estetické vnímání (RVP PV, 2004, 26-27).

V. Dítě a svět

Tato oblast je zaměřena na to, aby si dítě vytvořilo elementární povědomí o okolním světě, o jeho dění a o tom, jaký má člověk vliv na životní prostředí – a to od nejbližšího okolí až po globální problémy. Dítě by si mělo utvořit elementární základy pro zodpovědný a otevřený postoj k životnímu prostředí (Dvořáková, 2009, s. 25).

Vzdělávací nabídka oblasti Dítě a svět se zaměřuje na činnosti, které přispívají k pečování o životní prostředí a o okolní krajinu, chovatelské a pěstitelské aktivity a aktivity, které jsou zaměřené na péči o prostředí školy a školní zahradu, ekohry. Pak sem patří pozorování a poznávání životních podmínek, životního prostředí, blízkého prostředí a života v něm, okolní přírody, vycházky do okolí, výlety. Tato oblast zahrnuje praktické aktivity, které dítěti pomáhají se seznamovat s nejrůznějšími přírodními i umělými látkami a materiály ve svém okolí a pomocí kterých získává zkušenosti s jejich vlastnostmi např. prostřednictvím praktických pokusů nebo zkoumáním. Do této oblasti jsou zařazeny aktivity s literárními texty, s obrázky, používání encyklopedií a jiných médií, hraček, technických přístrojů a dalších předmětů, se kterými se dítě dostává běžně do styku. Ještě sem patří různé kognitivní aktivity a činnosti, které dítěti napomáhají získat praktickou orientaci v obci např. vycházky do ulic, návštěvy obchodů. Hry a činnosti, které jsou zaměřené na téma dopravy, cvičení bezpečného chování v dopravních situacích jsou také nedílnou součástí této oblasti. (RVP PV, 2004, s. 29-30).

V mateřské škole je široké spektrum činností, které jsou v České republice sestaveny do výše uvedených vzdělávacích oblastí náležících do RVP PV. Při volbě edukačních činností se učitelé musí těmito oblastmi řídit a musí z nich vycházet.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

V rámci praktické části své bakalářské práce jsem realizovala kvalitativně orientovaný výzkum. Ve výzkumu jsem se zaměřila na oblíbené edukační činnosti dětí v mateřské škole.

3.1 Výzkumné cíle a otázky

Hlavním cílem výzkumu je analyzovat, jaké edukační činnosti preferují děti v mateřské škole.

Dílčí výzkumné cíle:

1. Porozumět tomu, jaké jsou oblíbené edukační činnosti v mateřské škole z pohledu dítěte předškolního věku.
2. Popsat názory učitelů na oblíbené edukační činnosti dětí v mateřské škole.

Výzkumné otázky:

1. Jaké jsou oblíbené edukační činnosti dětí v mateřské škole?
2. Jaké jsou důvody dětí pro upřednostňování edukačních činností v mateřské škole?
3. Jaká je nabídka edukačních činností v mateřské škole?
4. Jaké jsou neoblíbené edukační činnosti dětí v mateřské škole?

3.2 Výzkumný vzorek

Výzkumu se účastnilo 7 dětí (4 dívky a 3 chlapci), 5 učitelek a 1 učitel z mateřské školy. Děti a 4 učitele jsem oslovila během měsíční praxe v mateřské škole. Další dvě učitelky jsem oslovila z jiné mateřské školy. Jelikož děti byly předškolního věku, tak jsem samozřejmě kontaktovala jejich rodiče, abych získala jejich souhlas k zařazení dítěte do výzkumu. Rodiče byli seznámeni s cílem mé práce a svůj souhlas mi potvrdili podpisem na formuláři, který jsem vypracovala jako Souhlas rodiče k zařazení dítěte do výzkumu, který uvádím v příloze 1. Od všech kontaktovaných rodičů jsem podpis získala.

Charakteristika zařazených učitelů – účastníků výzkumu:

- Paní učitelka 1 měla praxi sedm let. Vystudovala střední odbornou školu, ale aby mohla učit v mateřské škole, dodělávala si ještě další vzdělání na střední pedagogické škole. Učila na základní škole, a ve dvou mateřských školách.

- Paní učitelka 2 měla tři roky praxe. Vystudovala střední pedagogickou školu. Zatím učila v jedné mateřské škole.
- Pan učitel 1 za svou praxi prošel základní i střední školou, v současné době učí druhým rokem ve školce. Studoval na univerzitě obor tělesná výchova a sport, ukončil ji s titulem bakaláře. Následovalo doplňující vzdělání pro kvalifikaci učitele v mateřské škole.
- Paní učitelka 3 měla sedmnáct roků praxe. Má vystudovanou střední pedagogickou školu. Celých sedmnáct let učí v jedné mateřské škole.
- Paní učitelka 4 měla praxi tři a půl roku. Má vystudovanou pedagogickou školu. Učila v jedné mateřské škole. Dálkově studuje na univerzitě obor Učitelství pro mateřské školy.
- Paní učitelka 5 měla praxi půl roku. Vystudovala pedagogickou školu a minulý rok ukončila bakalářské studium na univerzitě v oboru Učitelství pro mateřské školy.

Zařazené děti (jejich skutečná jména jsem nahradila jinými):

Výběr dětí byl záměrný. Vybrala jsem jen ty děti, které mají dobré komunikační dovednosti, a u kterých jsem si myslela, že budou schopny se mnou spolupracovat.

- Nikola byla ve věku 4 let. Pochází z úplné rodiny. Má staršího bratra. Oba její rodiče jsou doktoři. Maminka je gynekoložka a tatínek chirurg.
- Eva byla ve věku 6 let. Její rodina je úplná. Má dva starší bratry, se kterými si ráda hraje. Je tedy nejmladší z rodiny. Její rodiče jsou majitelé statku, na kterém oba pracují.
- Dana byla ve věku 6 let. Její rodina je úplná. Má staršího bratra. Tatínek je lékař a maminka pracuje ve finančním sektoru.
- Nina byla ve věku 5 let. Pochází z úplné rodiny. Má staršího bratra. Rodiče pracují v obchodě jako prodavači.
- David byl ve věku 6 let. Jeho rodina je úplná. Má mladší sestru, o kterou se rád stará. Mají rodinnou firmu a oba rodiče tam pracují.
- Milan byl ve věku 5 let. Jeho rodina je neúplná. Nemá žádné sourozence. Bydlí s maminkou. Tatínek pracuje jako řidič a maminka jako prodavačka.
- Hugo byl ve věku 6 let. Je z úplné rodiny. Má starší sestru. Oba rodiče pracují jako doktoři.

3.3 Výzkumné metody

Jako metody jsem zvolila analýzu dětské kresby oblíbené edukační činnosti a s učiteli mateřské školy jsem vedla postrukturované interview.

Realizace výzkumu

Výzkum s dětmi byl realizován v mateřské škole ve vesnici u Olomouce. Všechny rozhovory spolu s kresbou probíhaly během ranních spontánních činností. Děti byly volány postupně ke stolečku. Paní učitelka byla požádána, aby se snažila ostatní děti trochu usměrňovat, aby mě i děti, které se právě účastnily výzkumu, nic nerozptylovalo.

Na stůl jsem nachystala pastelky s papírem o velikosti A4. Pak jsem si zavolala dítě ke stolečku, které se ke mně posadilo. Řekla jsem mu, aby mi nakreslilo nějakou činnost, kterou ve školce rádo dělá. Dětem jsem před kresbou rozložila obrázky edukačních činností, které se v mateřské škole uskutečňují. Tyto obrázky měly pomoci dětem určit jejich oblíbenou edukační činnost a následně ji nakreslit. Obrázky byly vtištěny na papír o velikosti A5 a jsou součástí přílohy 2. Dítě mi samo oznámilo, kdy má obrázek hotový. Následně jsem s dítětem vedla rozhovor, při kterém jsem si dělala poznámky. Po ukončení výzkumu jsem dětem poděkovala a pochválila jsem je. Děti se potom vrátily ke svým předcházejícím činnostem.

Interview se 4 učiteli probíhalo také v prostřední mateřské škole, ale ne přímo ve třídě s dětmi. Uskutečnilo se v kanceláři mateřské školy, kde byl ke sběru dat dostatečný klid. S dalšími 2 učitelkami probíhal rozhovor v domácím prostředí. Interview jsem také nahrávala na diktafon. Na začátku rozhovoru jsem vždy získala souhlas k nahrávání.

Všechny interview byly přepsány do písemné podoby a následně zpracovány. Kresby dětí jsem si vzala a také s nimi dále pracovala.

4 INTERPRETACE ZÍSKANÝ DAT

V této kapitole analyzuji dětskou kresbu a informace, které jsem získala jak od dětí, tak i od učitelů.

4.1 Oblíbené edukační činnosti

Nejdříve bych se ráda zaměřila na kresbu **jednotlivých dětí**. Jako první dítě je dívka, která se jmenuje Nikola.

Nikola nakreslila jeden obrázek. Obrázek (příloha 3) znázorňuje její oblíbenou edukační činnost hru s pískolínou (pískolína je velice jemný písek, který připomíná plážový písek) a s domečkem. Nenakreslila zde žádnou lidskou postavu. Zobrazila pouze předměty, se kterými si ráda hraje. Obrázek jí zabral 10 minut. Při kreslení mě upozornila na to, že pískolína je žlutá a ukázala mi pastelku, která není ostrouhaná. Domeček, který nakreslila vedle pískoliny, je značně menší. To může znamenat, že mu nepřikládá takovou důležitost. Právě dům patří k nejčastějším tématům dětské kresby. Znázornila ho se dveřmi, dvěma okny se záclonkami a uvnitř okna se snažila nakreslit malou kytku.

Kresbu se snažila umístit do středu papíru, což značí, že je dítě vyrovnané. Dívka využila reálné barvy pískolíny, jelikož stála velmi blízko stolečku, u kterého jsme seděly. A během kresby se na ni dívala. Pro nakreslení domečku si vybrala červenou, fialovou a hnědou barvu. Dívka využila při kreslení více barev, což se objevuje u extrovertů.

Dalším dítětem je Eva, která nakreslila dva obrázky. Jako oblíbené edukační činnosti označila hru s molitany (příloha 4) a cvičení (příloha 5). Každý z obrázků jí zabral 12 minut. Na obrázku (příloha 5) nejdříve kreslila, jak cvičí v mateřské škole, ale nakonec to změnila na cvičení venku na zahradě, kdy svítilo sluníčko a potom už ne. Svůj záměr kresby během kreslení změnila, což je u dětí předškolního věku běžné.

Na obou obrázcích (příloha 4 a 5) zobrazila sebe a využívá stejně pestrých barev. Jak uvádí Davido (2001, s. 24): „*Dnes už je všeobecně známou skutečností, že do kresby postavy dítě promítá samo sebe. Jak říká M. Prodhommeau: Když dítě kreslí postavu, kreslí samo sebe, a to, jak se cítí.*“ Dále jsem si všimla, že holčička nejdříve nakreslila lidskou postavu černou pastelkou a až poté ji vybarvovala barevně. Dítě sama sebe znázornila stejným způsobem na obou obrázcích, akorát na svém druhém obrázku (příloha 5) nenakreslila chodidla. Využila barevné pruhy na oblečení. Sama při kreslení uvedla, že má ráda pruhovaná trička. Na kresbě lidské postavy si dala záležet, protože se zaměřila i na detaily jako

řasy na očích a přesný počet prstů na rukou. Při kresbě si počítala kolik má prstů na rukou. Ale chybí krk. Svou kresbu se snažila umístit do středu papíru. Obrázek odpovídá věku šestiletého dítěte, které se chystá do první třídy. Na obrázku (příloha 4) kreslila molitany, opět volila stejné barvy jako při kresbě postavy. Barvu molitanových kostek zvolila nikoliv podle skutečnosti, ale spíše podle toho, jaké barvy má ráda. Z kresby můžeme vyčíst, že dívka je extrovert, jelikož využila hodně barev a zaměřovala si i na detaily kresby.

Chlapec Hugo nakreslil dva obrázky. Svým obrázkům věnoval jen pár minut. Jako oblíbenou edukační činnost nakreslil fotbal (příloha 6), který hrává na zahradě se svými dvěma nejlepšími kamarády.

Svůj druhý obrázek (příloha 7) si rozdělil na dvě poloviny, protože chtěl nakreslit ještě dvě edukační činnosti, přičemž skákaní přes švihadlo není jeho preferovaná edukační činnost, ale činnost, která mu v mateřské škole chybí.

Na obou obrázcích (příloha 6 a 7) nakreslil činnosti vždy se svými kamarády, což může značit, že činnosti dělá raději s dětmi a ne sám. Ale je třeba si všimnout, že se snažil ve svých obrázcích zachytit vždy děti v pohybu jak při hraní fotbalu, tak při skákání přes švihadlo nebo i při hře stavbě domu z molitanu.

Jeho první obrázek (příloha 6) je obsahově chudý a využil pouze jednu barvu a to černou. Černá barva může ukazovat určitou míru úzkosti nebo bohatost vnitřního života. Na svém dalším obrázku (příloha 7) využil pouze zelenou barvu, která podobně jako modrá barva odráží sociální vztahy. Z kresby je jasné, že chlapec je spíše introvert, jelikož při kresbě využil velice málo barev.

Co se týče jeho postav, jsou málo propracované a chybí jim znázornění obličeje. Tím mám na mysli, že nemají žádné oči, vlasy, uši, ani prsty na rukou. Kresbu umístil v dolní části papíru, což svědčí o jeho stabilitě a pravděpodobně „stojí nohama na zemi“. Zaměřil se jen na fotbalové branky a postavy. Přírodu zde neznázornil. Hugo má 6 let a jeho kresba lidské postavy by měla být mnohem lepší.

Dana zvládla zobrazit pomocí kresby dvou obrázků oblíbené edukační činnosti v mateřské škole. Prvnímu obrázku věnovala 12 minut a druhému věnovala jen pár minut. Jako oblíbené činnosti nakreslila kreslení (příloha 8) a cvičení ve družstvech (příloha 9).

Na prvním obrázku (příloha 8) se snažila výtvarně ztvárnit sebe, jak maluje u stolečku. Pro šestileté dítě je to velice náročné znázornit. Není schopné ještě zachytit perspektivu

nebo trojrozměrnost předmětů, což je normální. Nenekreslila nohy, protože sedí za stolečkem a nejsou vidět. Při kresbě lidské postavy si lze všimnout, že zde chybí nos, ale můžeme vidět krk. Není zde vyobrazen ani přesný počet prstů na ruce. Dana nejdříve nakreslila tělo oranžovou pastelkou a pak ho vykreslila pastelkou červenou. Zelenou a červenou pastelku použila pro znázornění tvarů molitanů, ale nevybarvila je. Výběr barev, které zvolila, spíše odpovídá tomu, že je dívka extrovert.

Na druhém obrázku (příloha 9) nakreslila pouze 2 řady kuželů černou pastelkou, které mají zobrazovat cvičení ve družstvech. Uvedla, že k tomu obrázku nebude kreslit žádného človíčka. Nevěděla, jak má nakreslit cvičení ve družstvech, tak to znázornila pouze pomocí kuželů.

Holčička se jménem Nina kreslila jako oblíbenou edukační činnost hru s pískolínou (příloha 10). Kresba obrázku ji zabrala 5 minut. V obrázku mi schází zobrazení pískolíny. To, co nakreslila, je spíše nádoba, ve které se pískolína nachází. Holčička si nebyla vůbec jistá svou kresbou, protože nevěděla, co nakreslit. Volba této edukační činnosti byla zřejmě způsobena zejména tím, že se pískolína nacházela v naší blízkosti. Nakonec jen dokreslila srdíčko, protože se jí líbí.

Ke kreslení zvolila černou, hnědou a zelenou barvu. Podle Davida (2001, s. 36) dítě může volit barvy dvěma způsoby. *„Bud' napodobuje přírodu (modré nebe, zelená tráva, žluté slunce nebo se nechává vést svým nevědomím, a to a vypovídá o jeho myšlení a osobnosti nejvíce.“* Kresba mohla být propracovanější vzhledem k věku dítěte. Nina má 5 let. Jako jediná kreslila obrázek na výšku papíru a obrázek umístila spíše na horní plochu papíru. Opět se setkáváme s tím, že dítěte v tomto věku nedovede znázornit trojrozměrnost předmětů.

David dokázal zobrazit pomocí dvou obrázků své preferované edukační činnosti. Kresba obrázků mu dohromady zabrala 7 minut. Nakreslil hru na honěnou se svými dobrými kamarády (příloha 11). Na tomto obrázku využil pouze černou barvu. Na dalším obrázku se snažil znázornit hraní fotbalu se svým kamarádem na zahradě (příloha 12). A ještě nakreslil i bazén, protože by chtěl, aby v mateřské škole chodili častěji plavat. Zde přidal další barvy a to zelenou, která zobrazuje přírodu přesněji trávnik, hnědou, kterou ztvárnil míč a modrou, která znázorňuje vodu. Celkově v obou obrázcích využil čtyři barvy, což může být důkazem, že je dítě dobře adaptované.

Jeho kresba (příloha 11) je zobrazena ve spodní části papíru. To může značit stabilitu dítěte. Vlevo dole nakreslil okno, předpokládám, že ho zde umístil proto, že chtěl znázornit, že se hra na honěnou odehrává ve třídě. Lidské postavy jsou zde znázorněny chudě. Žádná propracovanost se v obrázku neobjevuje.

V jeho další kresbě (příloha 12) je zobrazení postav stejné. David má 6 let a jeho kresba by měla obsahovat více detailů, zejména při kresbě lidské postavy, kde opět chybí vlasy, oči, pusa, nos anebo prsty na ruce.

Posledním dítětem je chlapec, který se jmenuje Milan. Jako oblíbenou edukační činnost nakreslil hru s molitany a hru s letadlem. Kresba obou obrázků mu dohromady zabrala 8 minut.

Na obrázku (příloha 13) se snažil zachytit hru s molitany. Zobrazil ji tak, že namaloval domek a vedle něho sebe. Domek nakreslil proto, že nejčastěji z molitanů staví domečky. Myslím si, že Milan nevěděl, jak vystihnout molitany, tak nakreslil dům. Setkáváme se se stejným zobrazením lidské postavy jako v předchozím obrázku. Umístění obrázku je také stejné, ve spodní straně papíru, což může znamenat, že autor pravděpodobně „stojí pevně na zemi“. Domek patří k nejčastějším tématům dětské kresby. V obrázku použil pouze dvě barvy, hnědou barvou znázornil postavu a domek nakreslil tužkou.

V druhé kresbě (příloha 14) využil dvě další barvy (modrou a zelenou). Tyto dvě barvy jsou z pohledu analýzy kresby srovnatelné, odráží se v nich sociální vztahy. V obrázku ztvárnil postavy stejným způsobem a poloha obrázku je taktéž totožná. Do obrázku nakonec dokreslil svého nejlepšího kamaráda, se kterým si nejraději hraje. Milan má 5 let a jeho kresba je spíše slabšího charakteru.

Děti uváděly ještě další oblíbené edukační činnosti v mateřské škole. Děti rády poslouchají četbu pohádky od pana nebo paní učitelky. Dále si děti velice často vybavovaly pohybové hry, které hrají v mateřské škole a plavání, kdy děti v průběhu roku dojíždí na plavecký bazén a učí se tam plavat. Také děti rády chodí na školní zahradu, kde si mohou různě hrát. „*Co ráda děláš v mateřské škole?*“ Dana: „*Hrajeme molekuly a sochy. A ještě hrajeme opičí dráhu.*“ Eva: „*Skákání na trampolíně. No ještě jsme ve školce jezdily na plavání, ale plavání mě nebavilo, mně se líbilo jen, když jsme si hrály ve vodě.*“ Edukační činnosti spojené s pohybem mají děti nejraději. Velmi častými odpověďmi byly také spontánní hry, nejčastěji hra s molitany nebo skládání puzzlí. V mateřské škole mají na školní zahradě malý bazének, ve kterém se děti za teplého počasí mohou osvěžit.

K dalším upřednostňovaným edukačním činnostem u dětí patří komunikace s paní nebo s panem učitelem nejčastěji v komunitním kruhu, zpěv a s ním často spojená hra na hudební nástroj nebo tanec, dramatizace pohádky, kterou děti v té době nacvičovaly na vánoční besídku. Poslední jejich preferovanou edukační činností je malování a kreslení, kdy si během dne děti mohou vzít pastelky a kreslit si nebo za pomoci paní učitelky vytváří nějaké náročnější výtvary prostřednictvím nejrůznějších výtvarných technik.

V další části mého výzkumu jsem s **učiteli mateřských škol** vedla polostrukturované interview. V interview jsem použila otevřené kódování a vytvořila kategorie. Z kategorií jsem vytvořila pojmovou mapu, kterou jsem přiložila do přílohy 15.

Při otevřeném kódování je potřeba si nejdříve analyzovaný text (přepsaný rozhovor) rozčlenit na jednotky a těmto jednotkám přidělit jména a tyto pojmenované fragmenty výzkumník ještě zpracovává (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 211).

Podle všech dotazovaných učitelů patří k preferovaným edukačním činnostem tělovýchovné činnosti. Paní učitelka 1: „*Určitě tělocvik, ten pohyb tam převažuje.*“ Děti mají rády různé pohybové hry nebo cvičení s náčiním nebo na náradí. Paní učitelka 4: „*Děti baví nejvíc tělocvik. Hlavně jako když můžou cvičit na tom náradí. Těší se na kotouly. Když jim prostě dám potom za odměnu tu lavečku na ty žebřiny a oni se můžou klouzat, v podstatě to je baví asi nejvíc.*“ Často si děti oblíbí i konkrétní pohybovou hru. Pan učitel 1: „*Hodně mají rády hru na sochy, což je pohybová hra.*“ Děti se velice rády projevují při těchto pohybových edukačních činnostech. Paní učitelka 2: „*Děti mají rády pohybové hry, kde se hodně křičí, běhá, dupe, to mají nejradši. Mají nejraději, když máme hlavně to velký cvičení, tak mají rádi opičí dráhu.*“ Ale je potřeba, abychom jim také vytvořili určité hranice a nedocházelo potom k různým úrazům. Dětem se také líbí, když mohou jít v mateřské škole ven, a to na školní zahradu nebo na nějaké dětské hřiště, kde mají možnost se různě vydovádět.

Tělovýchovné činnosti jsou činnosti, které jsou zaměřeny hlavně na pohybový rozvoj. Pohyb patří k základním potřebám dítěte předškolního věku, proto dítě v tomto věku nemůže být bez pohybu. Díky pohybu se rozvíjí tělo dítěte, jeho vnitřní orgány, dále dítě pohybem také komunikuje, experimentuje s předměty, pohyb se stává pro dítě zdrojem poznatků a prostředkem poznávání. Je jasné, že dítě již v předškolním věku získává prostřednictvím pohybu spoustu dovedností a kompetencí, které jsou významné pro život (Dvořáková, 2009, s. 2).

Mezi další oblíbené edukační činnosti učitelé zařadili spontánní hry. Spontánní hry jsou edukační činnosti, které děti v mateřské škole vykonávají nejčastěji. Souvisí to i s jejich vývojem, protože předškolní věk je obdobím hry. Spontánní hry k předškolnímu období určitě patří. Autorka Podhájecká (2011, s. 9) uvádí, že „*předškolní období je obdobím zlatého věku hry, protože je to právě hravá činnost, ve které se aktivita dětí především projevuje.*“

Dítě si v tomto věku hraje v podstatě pořád a také hru velice často vyžaduje a to nejen v mateřské škole, ale i doma. Paní učitelka 1: „*A samozřejmě mají nejradši tu volnou hru. Kdy si můžou samy určit, co chtějí dělat.*“ Učitelé uvedli, že mají v mateřské škole i své oblíbené hračky, se kterými si hrají nejčastěji. Paní učitelka 5: „*Kluci si vezmou autíčko a různě s ním jezdí po třídě.*“ Nebo si své oblíbené hračky nosí z domova do mateřské školy a potom si s nimi hrají. Děti mají rády, když si mohou hrát a samy si volí, s kým si budou hrát a jak nebo s jakými hračkami. K dalším preferovaným hrám patří hry námětové, kde na sebe děti berou různé role. Paní učitelka 4: „*V ranních hrách teďka probíhají námětové hry na maminku a na tatínka. To je teď u nás nejčastěji.*“ Paní učitelka 3: „*Děti mají hodně rády ty námětové hry, kdy prostě mají tu volnost a můžou se pohybovat přes kuchyňku až prostě jo po ty domečky, které si samy vytvořily. V těch námětových hrách, se naprosto bombasticky projevuje třeba to, jak to vypadá u nich v domácnosti a to například při té hře maminka, tatínek. Jo kdy prostě ty děti používají fráze svých rodičů a člověk si dokáže naprosto představit, jak to u nich doma chodí. Hodně si teďka hrají na tu školku, já budu paní učitelka. Myslím si, že tady tyto činnosti ty děti baví hlavně z toho důvodu, že zastupují role, které jinak zastupovat nemohou. Ve školce mají v podstatě téměř všechny prostředky k tomu, aby si vlastně mohly na tu hru hrát. Některé děti jsou třeba jiné, protože nemají doma ani ty kamarády, aby tuto činnost mohly dělat. Rozvíjí se tam vztahy v těchto hrách. Ty děti vlastně mohou vyjadřovat své emoce a mohou být samy sebou. Mohou si tu hru jakoby pozměnit, tak jak oni považují za nutné.*“ Dále učitelé hodně mluvili o konstruktivních hrách, při kterých si děti staví z různých stavebnic třeba lodě nebo nějaké stavby, nebo manipulačních hrách. Jako nejoblíbenější spontánní hru vidí hru s molitany. Pan učitel 1: „*Ve školce si nejradši hrají s molitanovými hračkami.*“

Je velice důležité, abychom dítěti dali možnost ke hře, protože je to nutná podmínka pro aktivní seberealizaci, kterou si vybírá podle stupně svého rozvoje zájmu, tempa, svých zkušeností a schopností zařazovat do nich osoby, jevy a okolní svět (Kořátková, 2005, s. 20).

K velmi často uvedeným upřednostňovaným edukačním činnostem patří hudební a výtvarné činnosti. Tyto edukační činnosti dotazovaní učitelé také velmi často zmiňovali a jsou tedy v mateřské škole také velice populární. Děti mají rády hudebně pohybové hry, kde je zpěv spojen s pohybem. Paní učitelka 3: *„Mají rádi hodně tanečky, když u toho hraje hudba.“* Paní učitelka 5: *„Rádi tančují jako třeba hudebně pohybové hry. I zpěv mají celkem rádi.“*

Co se týče zpěvu, tak ho děti mají v oblibě, ale učitelé by při tom měli hrát na nějaký hudební nástroj, nejlépe klavír. Pro děti je zpěv bez doprovodu hudebního nástroje náročný. Každé dítě zpívá jinak, někdy se zpěv promění v křik. Děti potřebují doprovod, aby měly rytmus a mohly se něčeho držet a také zpěv paní učitelky je velice důležitý. Paní učitelka 4: *„Hru na hudební nástroje hodně milují. Jako potom mají volnost v podstatě. Do rytmu té písničky můžou využít nástroje.“* Paní učitelka 1: *„Někteří mají rádi i zpívání a hudebku, ale není jich moc. Řekla bych, že tak těch 40 %.“* Děti bývají nadšené z toho, když jim učitelé dají u písničky možnost hrát na nějaký jednoduchý hudební nástroj.

O výtvarné činnosti můžeme mluvit ve dvou případech. Jednak když si děti samy vezmou papír a začnou si malovat, anebo mohou malovat řízeně, tedy dle pokynů paní učitelky. Děti si kreslí nejčastěji pastelkami. Na internetu a v různých knihách se mohou učitelé inspirovat výtvarnými technikami. Dá se říct, že čím zajímavější výtvarnou techniku učitel dětem nabídne, tím větší je pravděpodobnost, že děti zaujme a děti si danou techniku zamilují. Záleží hodně na učitelích, jaké možnosti v tomto ohledu dětem dají. Paní učitelka 4: *„Výtvarku mají rádi, když používáme různé nové výtvarné techniky. Třeba nejenom malování štětcem, ale i používání houbiček při práci s barvami.“* Někteří učitelé uvedli, že děvčata mají kreslení ve větší oblibě než chlapci. Řekla bych, že děti v mateřské škole každý den něco tvoří.

V dnešní době je možné kreslit různými prostředky. Již Komenský doporučoval pro děti předškolního věku uhel a křídlo, potom se k tomu v minulých desetiletích přidala tužka, pastelky a hlavně voskové pastely nebo fixy (tužky nebo roubíky s tekutou náplní splývající do plstěného hrotu). Ale kreslit je možné i jinak. V tomto směru se velice uvolnila představa toho, co má a co nemá být pokládáno za to správné a žádoucí (Uždil, 2002, s. 109).

Poslední činnosti, které učitelé uváděli, že děti rády dělají, jsou činnosti zaměřené na komunikaci. Ke každodenním činnostem v mateřské škole patří komunitní kruh a ko-

munikace, jak s dětmi a učitelkou, tak mezi dětmi navzájem. Komunitní kruh také patří k preferovaným činnostem u dětí předškolního věku. V mateřské škole mají učitelé rozpracovaná témata, která mají rozdělená na celý školní rok, a podle kterých s dětmi pracují. V komunitním kruhu si často společně povídají o tom, co zažili. Paní učitelka 1: „*Ty naše děti jsou hodně komunikativní, že opravdu i když nejsme v tom kruhu, rády přijdou, sednou si vedle a povídají si. Ony rády komunikují, nebojí se mluvit.*“ Děti si tedy velmi rády povídají s učiteli.

Podle dotazovaných učitelů se malé děti, které nastoupí do mateřské školy, postupem času naučí rychleji mluvit. Je to tím, že vidí starší děti, jak si povídají mezi sebou. Potom tedy touží potom, aby taky uměly mluvit, a rozpovídají se. Paní učitelka 2: „*Děti, které nastoupí do školky, třeba neumí mluvit, ale je to časem donutí, protože si chtějí hrát s dětmi nebo by nám chtěly povědět nějaký zážitek z domu, nebo co zažily.*“

Komunikace a řeč představuje pro dítě základní zdroj poznání a otevírá dítěti životní prostor. Významnou roli mají dospělí jedinci, kteří pomáhají dítěti proniknout do světa a objevit nové poznatky, zkušenosti, vědomosti a schopnosti. Adekvátní úroveň komunikačních kompetencí člověka je nutným předpokladem v dnešním světě pro společenské uplatnění (Bytešnicková, 2012, s. 7).

Paní učitelka 4: „*U nás děti nejradši hrají dramáčky*“ Děti baví, když na sebe mohou vzít různé role, to nejen při spontánních hrách, ale zejména tehdy, když hrají v mateřské škole divadlo třeba v rámci besídky. S dětmi předškolního věku je ale náročné nacvičit dramaturgii pohádky. Chce to hodně trpělivosti a nápadů, jak to děti naučit.

Dramatická výchova je tvořivý proces, který směřuje ke zkoumání a ověřování tématu a utváření postojů v konfrontaci s postoji s ostatními účastníky a to hlavně skrz vlastní prožívání a na základě vlastní činnosti. V tomto procesu dochází k rozvoji nejen intelektuálních složek, ale také intuice, empatie, komunikace, samostatnosti nebo tolerance (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 9).

4.2 Důvody dětí pro upřednostňování edukačních činností

Děti ve svých kresbách oblíbených edukačních činností zobrazovaly pouze spontánní hry a činnosti, které se dějí nejen v mateřské škole ale i na školní zahradě. Některé děti kreslily edukační činnosti se svými nejlepší kamarády. Spontánní hry jsou pro děti nejběž-

nější. Děti si totiž v mateřské škole nejčastěji hrají, proto to také vnímají nejvíce. Je to tím, že k vývoji předškolního dítěte patří hra. A hra v tomto období převažuje. Jedna holčička uvedla jako důvod, proč má tyto edukační činnosti ráda: „*Protože se mi líbijoú.*“ Děti preferují různé edukační činnosti, protože je baví. Souvisí to i s tím, že mají v oblíbě takové edukační činnosti, které zvládají. Jako nepreferované edukační činnosti uvedly hlavně úkoly u stolečku, což děti nemají rády i z toho důvodu, že s těmi edukačními činnostmi mají ve většině případů problém. Proto je zařadily mezi neoblíbené. A tak je to i s preferovanými edukačními činnostmi. Pokud dítě nerado zpívá, tak nebude mít rádo zpěv nebo pokud dítě nerado mluví před jinými dětmi nebo rodiči a nacvičuje se dramatizace pohádky na besídku, tak to dítě bude dělat nerado. Pokud dětem někdo řekne, že to dělají špatně, myslím tím nějakou edukační činnost, tak tuto činnost příště dělat chtít nebudou a nebudou ji mít ani rády.

U interview s učiteli mateřských škol jsem pro důvody pro upřednostňování edukačních činností vytvořila kategorii Schopnosti a dovednosti dětí. Učitelé vidí překážku i v tom, co dneska děti umí. Jestliže jsou děti šikovné, tak je baví téměř všechno, ale pokud ne, tak může docházet k tomu, že pro ně budou nabízené edukační činnosti nedostačující. Když dané edukační činnosti nebudou umět, tak je nebudou ani bavit. Paní učitelka 5: „*Hlavním problémem je to, že dětem některé činnosti ani moc nejdu, že kdyby jim to šlo, tak je to asi bude bavit, ale tím, že jim to moc nejde, tak je to prostě nebaví,*“

Dotazovaní učitelé si myslí, že děti preferují edukační činnosti zaměřené na pohyb zejména proto, že ho mají doma málo. Rodiče mají hodně práce a málo času na své děti. A proto je nechávají sedět zejména u počítače, televize nebo u tabletu.

4.3 Nabídka edukačních činností v mateřské škole

U dětí jsem zjišťovala názory na nabídku edukačních činností pomocí otázky, zda jim v mateřské škole nějaká činnost chybí, kterou třeba mohou dělat doma a ve školce ne. Co se týče edukačních činností, které dětem v mateřské škole chybí, tak přímo o činnostech děti nemluvily, spíše jim v mateřské škole chybí různé předměty jako televize, tablet nebo počítač, které doma velice často využívají. Dana: „*Já bych chtěla mít tady tablet. Ale doma mi zase chybí kamarádi.*“ David: „*Hraju doma hry na počítači a maluju.*“ „*A to by si chtěl dělat ve školce?*“ David: „*Klidně bych to dělal i ve školce. To mi tady trošku chybí.*“

Každý učitel v mateřské škole si volí edukační činnosti. Učitelé musí vycházet z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, kde najdou vzdělávací nabídku, která je na obecné úrovni. V ní jsou popsány edukační činnosti, které mohou učitele v mateřské škole využít. Dále učitelé zpracovávají školní vzdělávací program pro mateřskou školu, ve které pracují, a který je v návaznosti na RVP PV. Školní vzdělávací program je konkrétnější, ale nejvíce specifické edukační činnosti se nachází v třídním vzdělávacím programu, který si učitelé vypracovávají také sami. Všichni dotazovaní učitelé si myslí, že nabídka edukačních činností je optimální. Edukační činnosti, které mají učitelé k dispozici, jsou dostatečně naplňující a děti se rozvíjí po všech stránkách tak, jak mají. Dotazovaní učitelé mají pocit, že dětem v mateřské škole žádné edukační činnosti neschází. Žádné další činnosti by do mateřské školy nezařadily, a ani by z ní žádné nevyřadily. Některé školky nabízejí ještě zájmové kroužky pro děti. Paní učitelka 2: *„Myslím, si že dětem v mateřské škole nic nechybí. Protože oni tady mají své kamarády a oni si dokážou spíš vyhrát mezi sebou. A v poslední době se setkáváme s tím, že děti nechtějí odcházet ze školky, protože se jim tady líbí, těší se sem a dostáváme tady tyto informace i od rodičů. Prostě se těší do školky, že se jim nechce odcházet. Paní učitelka 1: „Já si myslím, že žádné činnosti v mateřské škole dětem nechybí. Máme v tomhle takovou volnost, že jako si to tvoříme v rámci těch mantinelů sami, takže to přizpůsobujeme, jak dětem, tak i nám. Jakože když vidíme, že to děti baví nebo si myslím, že je to třeba pro děti prospěšné. Máme v tomhle docela volnost.“*

Nabídka edukačních činností je ovlivněna osobností učitelů. Každý učitel je osobnost. Ale také každý učitel je jiný. Má jinou povahu, zkušenosti, jinak přistupuje k dětem a také je jinak motivuje. Učitel by se měl snažit vymyslet edukační činnosti tak, aby byly pro děti poutavé a zajímavé, tedy aby je bavily. Záleží na tom, jak je učitel tvořivý, jak k nabídce edukačních činností bude přistupovat. Paní učitelka 3: *„Záleží na učiteli, jak to podá a jak ty děti k sobě natáhne.“*

4.4 Neoblíbené edukační činnosti

Děti se při otázce na neoblíbené činnosti zmiňovaly velice často o úkolech. *„Co ve školce ještě děláte?“* Eva: *„Třeba úkoly.“* *„Jaké úkoly?“* Eva: *„Třeba něco počítáme nebo obtahujeme.“* *„A to tě baví?“* Eva: *„Moc ne.“* Tyto úkoly dále děti také označovaly jako úkoly u stolečku, kam patří hlavně práce s různými grafomotorickými a pracovními listy.

Místo těchto edukačních činností by si děti raději hrály. Jedno dítě uvedlo, že k jeho méně oblíbeným činnostem patří dramatizace pohádky, protože nerad vystupuje před rodiči nebo ostatními dětmi.

Mezi méně oblíbené edukační činnosti učitelé zařadili práci s různými pracovními a grafomotorickými listy, a ještě vycházku. Děti v tomto věku neudrží dlouho pozornost, a při těchto edukačních činnostech se musí déle soustředit a ještě u toho delší dobu sedět, a to se dětem nelíbí. Děti by místo toho dělaly raději něco jiného. Ony by si totiž nejradši hrály. Některé děti to spíše odbydou a nevěnují práci dostatečný čas, protože se chtějí vrátit co nejdříve ke hře. Ale zároveň tyto edukační činnosti učitelé po dětech vyžadují a to hlavně po těch, které mají nastoupit do základní školy. Paní učitelka 4: *„Hlavně je nebaví ty grafomotorické a pracovní listy. Jako ne, že by to nedělaly rády ty děti, ale spíš já jim to říkám, že je to taková jejich jakoby povinnost. Nebo spíš takhle připravuju ty předškoláky na to, aby si uvědomily, že potřebují i plnit nějaké úkoly. Jakmile to splní, odvedou to perfektně, tak zase můžou pokračovat dál v těch hrách. Takže oni se snaží. Já se je vždycky snažím namotivovat, aby to neodflákly tu práci, aby si na tom daly záležet. Obcházím je a tak. Ale určitě to není jejich oblíbené. To si nemyslím. Nemají z toho takové potěšení, takovou radost, jako třeba z toho tělocviku. Ale plní to. Vždycky když jim dám za to razítko nebo tu jedničku, když je to fakt náročný úkol tak prostě, jsou rádi.“* Paní učitelka 2: *„Myslím, že nemají moc rádi ty pracovní činnosti, jako že, co se týče předmatematických představ, jak jsou pracovní listy. Myslím si, že když je to už dlouhý, tak že je to moc už nebaví.“*

Další edukační činnost, kterou děti nerady vykonávají, je vycházka. Paní učitelka 1: *„Jo vím, co je netěší chodit na procházku. Jinak si myslím, že těch neoblíbených činností moc není.“* Děti totiž musí celou dobu chodit ve dvojicích za sebou a nemohu se nikam rozběhnout. Děti při vycházce nemají tolik volnosti jako na školní zahradě nebo na nějakém dětském hřišti.

5 ZÁVĚRY VÝZKUMU

V této kapitole jsem shrnula získaná data od dětí i učitelů mateřských škol.

Analýza dětské kresby byla provedena u sedmi dětí. Dvě děti mi nakreslily jeden obrázek jejich preferovaných edukačních činností, ostatních pět dětí mi dokázalo nakreslit dva obrázky oblíbených edukačních činností.

Preferované edukační činnosti:

- Hry s pískolínou, s domečkem nebo s letadlem jsou spontánní hry, které si děti volí převážně ráno po příchodu do školky. Pískolína je svým složením podobná písku, ale lépe drží pohromadě. Děti si z ní mohou ve třídě stavět bábvičky.
- Hra s molitanovými kostkami, které jsou měkké a děti z nich nejčastěji staví různé bunkry.
- Cvičení jak vevnitř, tak i venku.
- Hraní fotbalu je edukační činnost, která je realizována nejčastěji na školní zahradě, a vždy se hraje ve skupině.
- Kreslení, při kterém děti nejčastěji používají pastelky.
- Hra na honěnou je pohybová hra, kterou děti mohou zažít i venku. Tato pohybová činnost je vždy realizovaná se skupinou dětí.

- další dětmi uvedené jsou:

- Četba pohádky od pana nebo paní učitelky, kterou děti poslouchají nejčastěji před spaním.
- Pohybové hry a plavání – děti si vybavovaly konkrétní pohybovou hru a to na sochy, kdy děti běhají po prostoru a při tom hraje hudba, a když se hudba zastaví, tak se zastaví i děti, ze kterých se stávají sochy a neměly by se hýbat. Děti s mateřskou školou chodí rády plavat, ale dávají přednost spíše hraním her ve vodě než nácviku plavání.
- Zpěv, hra na hudební nástroj, tanec – děti mají rády zpěv písniček a jsou velmi nadšeny, když při něm mohou hrát na nějaký jednoduchý hudební nástroj. Také tanec k písničkám neodmyslitelně patří, a děti jej mají rády.

Dále se výzkumného šetření zúčastnilo 6 učitelů z mateřské školy, s kterými jsem vedla polostrukturované interview.

Oblíbené edukační činnosti dětí z pohledu učitelů mateřských škol:

- Tělovýchovné činnosti – jednalo se především o nejrůznější pohybové hry, překážkové dráhy a pobyt venku na školní zahradě.
- Spontánní hry s nejrůznějšími hračkami např. s molitany nebo autíčky.
- Hudební činnosti jako jsou zpěv písní, hra na hudební nástroje nebo hudebně pohybové hry.
- Činnosti zaměřené na komunikaci, při kterých dochází zejména k rozvoji komunikačních dovedností. Děti si kdykoliv během dne chodí popovídat s učiteli, ale velice rády komunikují i v komunitním kruhu. Dále učitelé mluvili i o dramatizaci pohádky, kterou mají děti také v oblíbenosti.
- Výtvarné činnosti, které mohou být řízeny učiteli, nebo se může jednat o spontánní kresby dětí.

Důvody pro upřednostňování edukačních činností:

- Děti upřednostňují výše uvedené činnosti, protože je baví a líbí se jim. Ale také jejich preference edukačních činností souvisí s tím, co právě umějí dělat.
- Učitelé mateřských škol vidí zásadní potíže v tom, že si děti volí edukační činnosti podle toho, co už spolehlivě zvládají. Děti by často dělaly i jiné činnosti, ale protože v nich nejsou zrovna úspěšné, tak se jim raději vyhnout. Dále podle nich děti dávají přednost pohybovým aktivitám, a to hlavně proto, že jich mají doma nedostatek. Podle názoru učitelů děti doma nejčastěji hrají hry na počítači nebo se dívají na televizi.

Nabídka edukačních činností v mateřské škole:

- Učitelé vyhodnotili, že nabídka edukačních činností je optimální a nic by z ní nevyřadili ani by do ní nic nového nepřidali. Dále často hovořili o tom, že mají v mateřské škole dostatek volnosti při volbě edukačních činností.
- Dětem v mateřské škole schází televize, počítač nebo tablet, a to zejména kvůli hraní počítačových her či sledování pohádek.

Neoblíbené činnosti:

- z pohledu dětí

- Úkoly – práce s grafomotorickými a pracovními listy – jsou to edukační činnosti, u kterých děti musí sedět na židličce u stolečku a chvíli se na ně soustředit, což děti moc nebaví.

- z pohledu učitelů

- Edukační činnosti s pracovními a grafomotorickými listy děti moc rády nemají. Podle dotazovaných učitelů je to zejména proto, že musí udržet pozornost a soustředit se na daný pracovní list. Nicméně se jedná o nutnou přípravu pro nástup do základní školy.
- Děti nemají rády vycházky z důvodu, že musí chodit neustále ve dvojicích a nemohou se nikam rozběhnout, nemají při nich dostatek volnosti.

ZÁVĚR

Děti, které navštěvují mateřskou školu, si vyzkouší řadu edukačních činností. Na základě analýzy dětské kresby jsem zjistila, jaké edukační činnosti mají děti v oblibě. Kresbou znázornily hru s pískolínou a hru s molitanovými kostkami. S pískolínou si děti rády hrají proto, že je to hmota, s kterou se často nesetkávají a mohou ji používat uvnitř třídy podobně jako venkovní písek. Děti při hře velmi často používají i molitanové kostky. Jedná se o hračky, ze kterých si staví domy a bunkry. Hra s letadlem nebo s domečkem také patří k oblíbeným edukačním činnostem dětí v mateřské škole. Letadlo a domeček jsou hračky, se kterými si děti mohou hrát podle toho, jak ony samy chtějí. V kresbách děti zobrazovaly edukační činnosti, které jsou zaměřené na rozvíjení pohybových dovedností, jako jsou různá cvičení např. ve družstvech, hra na honěnou nebo hraní fotbalu na školní zahradě. Fotbal se objevoval jen v kresbách u chlapců. Jedna dívka ve své kresbě zobrazila jako preferovanou edukační činnost kreslení. Další dětmi uvedené oblíbené edukační činnosti byly čtení pohádek, komunikace v mateřské škole, zpěv, tanec, hra na hudební nástroj a pohybové hry.

Učitelé v mateřské škole mají velké možnosti v oblasti edukačních činností. Mohou si sami volit, jaké edukační činnosti budou při práci s dětmi realizovat. Pedagogové se snaží v mateřské škole zařazovat hlavně ty edukační činnosti, které děti rády dělají. Podle nich děti ve školce upřednostňují tělovýchovné, výtvarné a hudební činnosti, spontánní hry a činnosti zaměřené na komunikaci. Dále si učitelé myslí, že děti dávají přednost těm edukačním činnostem, které zvládají. Edukačním činnostem, které děti neumějí nebo při nich nejsou zrovna úspěšné, se spíše vyhýbají. Pohybové činnosti mají děti nejraději hlavně proto, že jich mají nedostatek.

Z mého výzkumného šetření vyplynulo, že učitelé jsou spokojeni s nabídkou edukačních činností v mateřské škole. Při volbě edukačních činností mají dostatek volnosti. Podle nich je nabídka optimální a žádné činnosti v ní nechybí. Některé děti by si přály v mateřské škole počítač, tablet nebo televizi (televizi ve školce měli, ale nepoužívali ji). Ale pedagogové to zavrhnou, jelikož jsou tato zařízení hojně využívána v každé domácnosti.

Naopak k méně oblíbeným edukačním činnostem děti zařadily práci s grafomotorickými a pracovními listy. Totéž si myslí i učitelé, kteří navíc ještě uvedli jednu neoblíbenou činnost a to je vycházka. Pedagogové vidí problém v tom, že děti nemají při vycházkách ve dvojicích dostatečný pocit volnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALLEN, K a Lynn R MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005, 187 s. ISBN 80-7367-055-0.
- [2] BECKER, Gary S. *Teorie preferencí*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1997, 350 s. ISBN 80-716-9463-0.
- [3] BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 236 s. ISBN 978-80-247-3008-0.
- [4] ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- [5] DAVIDO, Roseline. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 205 s. ISBN 80-7178-449-4 .
- [6] DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2009, 146 s. ISBN 978-80-86307-88-6.
- [7] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
- [8] HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Projevy dětské zvědavosti: získávání informací a kladení otázek od předškolního věku v kontextu intelektového nadání*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 171 s. ISBN 978-80-247-5200-6.
- [9] KANTOROVÁ, Jana a Helena GRECMANOVÁ. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex, 2008, 244 s. ISBN 978-80-7409-024-0.
- [10] KOHOUT, Karel. *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007, 152 s. ISBN 978-80-86723-38-9.
- [11] KOŽÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, 256 s. ISBN 978-80-247-4435-3.
- [12] KOŽÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi: význam hry, role pedagoga, cíl hry, soubor her*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, 184 s. Praha: Grada. ISBN 80-247-0852-3.
- [13] MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002, 269 s. ISBN 80-7184-867-0.

- [14] MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010, 247 s. ISBN 978-80-7367-627-8.
- [15] MOYLES, Janet. Play and early years: birth to seven years. In: *Bournemouth Borough Council* [online]. 2013 [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.bournemouth.gov.uk/ChildrenEducation/ChildrensCentres/Documents/play-and-early-years.pdf>
- [16] PODHÁJECKA, Mária. *Edukačnými hrami poznáváme svet*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešově, 2011, 247 s. ISBN 978-80-555-0345-5.
- [17] PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 5. vyd. Praha: Portál, 2013, 483 s. ISBN 978-80-262-0456-5.
- [18] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. 48 s. [cit. 2015-03-10]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>
- [19] SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, 167 s. ISBN 978-80-262-0020-8.
- [20] SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky: úvod do studia oboru*. 2., aktualiz. vyd. Brno: MSD, 2007, 140 s. ISBN 978-80-86633-81-7.
- [21] ŠIKULOVÁ, Renata, Ivana BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ a Iva WEDLICHOVÁ. *Kapitoly z předškolní pedagogiky*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2005, 131 s. ISBN 80-7044-685-4.
- [22] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.
- [23] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004, 71 s. ISBN 80-204-1187-9.
- [24] ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004, 247 s. ISBN 80-246-0877-4.
- [25] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vyd. Praha: Portál, 2014, 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

- [26] UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. 5., přeprac. a dopl. vyd., Praha: Portál, 2002, 128 s. ISBN 80-7178-599-7.
- [27] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CNS Centrální nervová soustava

RVP PV Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

Např. Například

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P 1: Souhlas rodiče k účasti dítěte ve výzkumu

Příloha P 2: Obrázky edukačních činností

Příloha P 3: Hra s pískolínou a domečkem

Příloha P 4: Hra s molitany

Příloha P 5: Cvičení

Příloha P 6: Fotbal

Příloha P 7: Hra s molitany

Příloha P 8: Kreslení

Příloha P 9: Cvičení ve družstvech

Příloha P 10: Hra s pískolínou

Příloha P 11: Hra na honěnou

Příloha P 12: Hry venku

Příloha P 13: Stavění z molitanů

Příloha P 14: Hra s letadlem

Příloha P 15: Pojmová mapa

PŘÍLOHA P 1: SOUHLAS RODIČE K ÚČASTI DÍTĚTE VE VÝZKUMU

Souhlas rodiče k účasti dítěte ve výzkumu

Jméno dítěte: _____

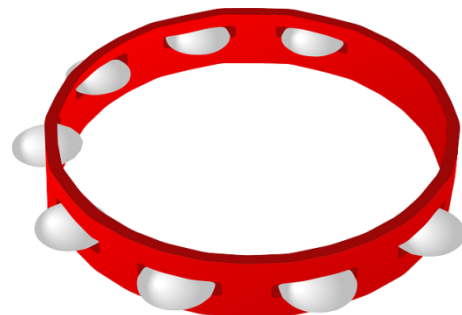
Souhlasím se zařazením svého syny/dcery do výzkumu, který bude zpracovávat Eva Bačová, studentka Univerzity Tomáše Bati, oboru Učitelství pro mateřské školy v bakalářské práci s názvem Oblíbené edukační činnosti dětí v mateřské škole.

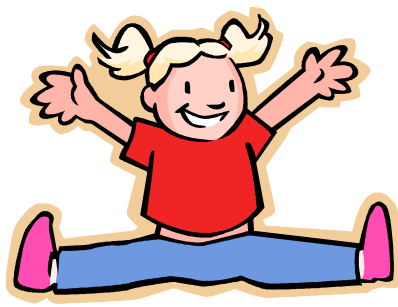
Všechny získané informace budou zpracovány za účelem výzkumu. V bakalářské práci bude zachována anonymita, nebude zde uvedeno jméno Vašeho dítěte a ani jméno rodiny. Rozhovor se bude nahrávat a po té přepisovat do písemné podoby.

Podpis rodičů

Datum

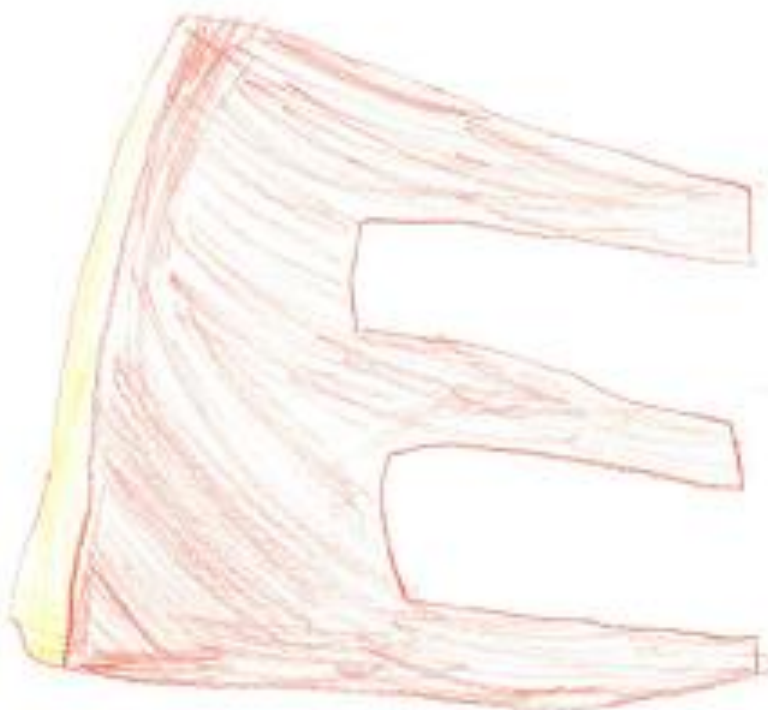
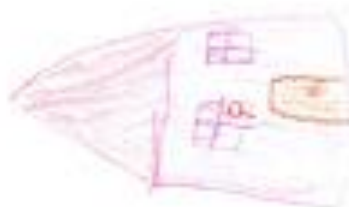
PŘÍLOHA P 2: OBRÁZKY EDUKAČNÍCH ČINNOSTÍ

Zdroj: klipart Microsoft Office Word

PŘÍLOHA P 3: HRA S PÍSKOLINOU A DOMEČKEM

PŘÍLOHA P 4: HRA S MOLITANY

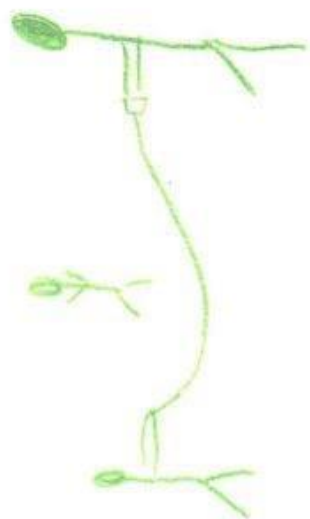
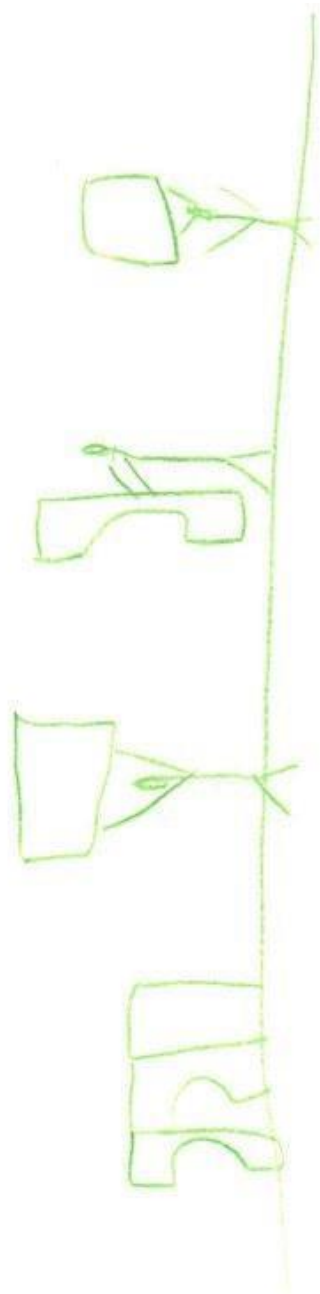
PŘÍLOHA P 5: CVIČENÍ

PŘÍLOHA P 6: FOTBAL

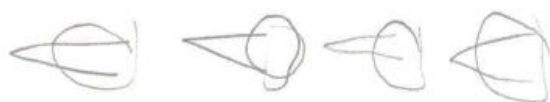
PŘÍLOHA P 7: HRA S MOLITANY

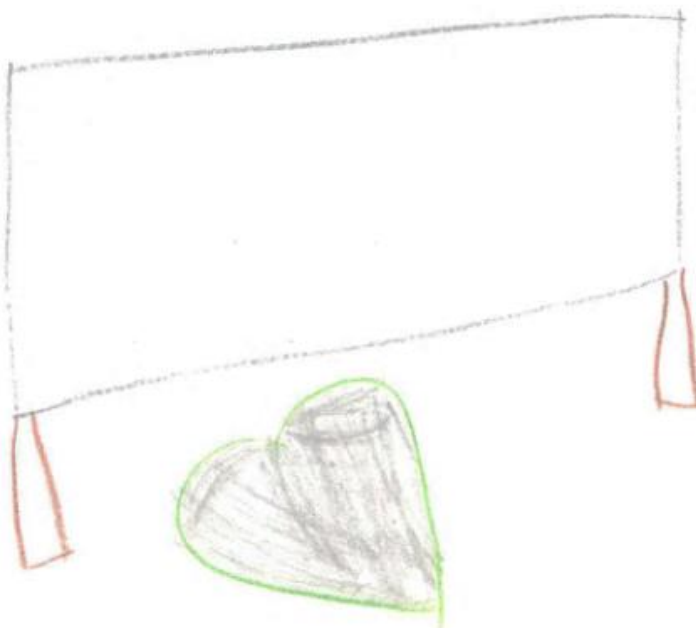
PŘÍLOHA P 8: KRESLENÍ

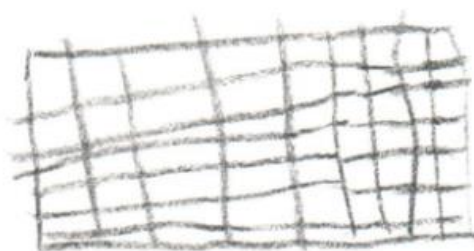
PŘÍLOHA P 9: CVIČENÍ VE DRUŽSTVECH

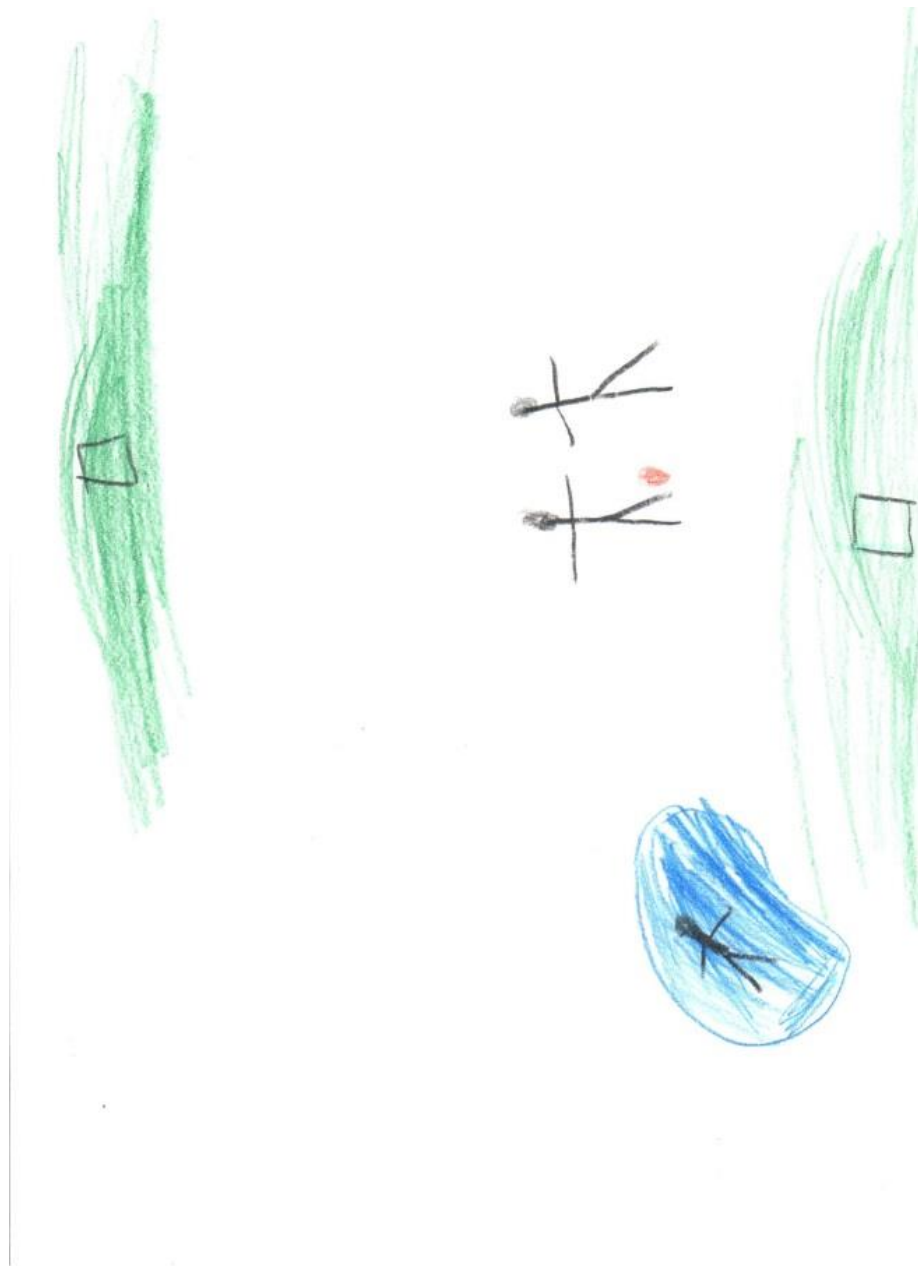
PŘÍLOHA P 10: HRA S PÍSKOLÍNOU

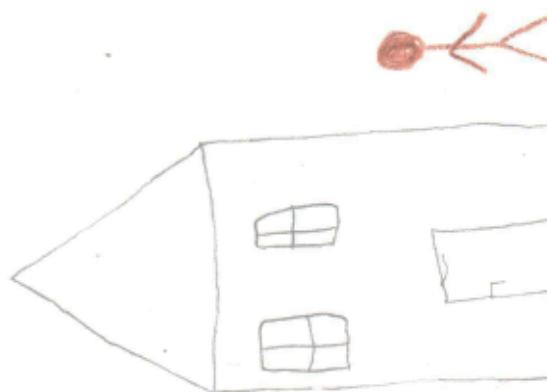
PŘÍLOHA P 11: HRA NA HONĚNOU

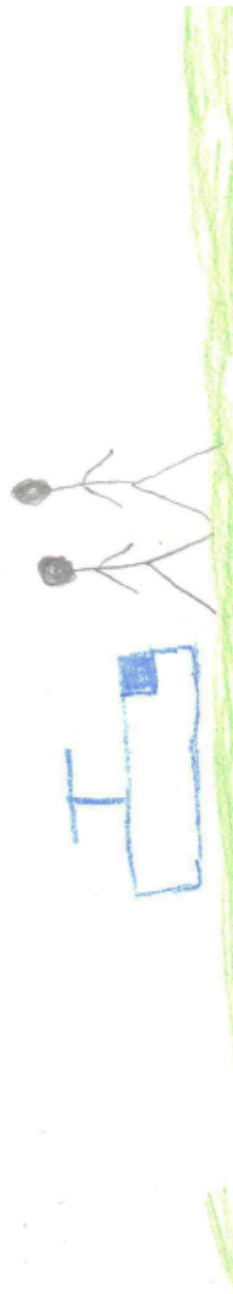
PŘÍLOHA P 12: HRY VENKU

PŘÍLOHA P 13: STAVENÍ Z MOLITANŮ

PŘÍLOHA P 14: HRA S LETADLEM

PŘÍLOHA P 15: POJMOVÁ MAPA

